

'Ik wilde mijn ouders niet teleurstellen'

Marga van Praag vertelt in *Oorlog is erfelijk* welke impact de Tweede Wereldoorlog had op haar Joodse ouders. En op haar eigen leven. 'De angst van mijn ouders mocht ik niet doorgeven aan onze zoon.'

Tekst: Bram de Graaf, beeld: E. Smits/Lumen

Het bezoek moet de thee serveren en het blik met boterkoekjes openen, want Marga van Praag zit met een hand in het gips. "Uitgeleden op een natte vlonder", vertelt ze aan haar eettafel in Hilversum. "Ik heb ook een pijnlijke schouder. Afgelopen weekend werd mijn goede vriend Peter Brusse 90. Samen hadden we een groot feest georganiseerd. Ik moest daar natuurlijk wel heen. Leuk dat het was." Ze laat foto's zien. "De familie Van Praag houdt van feestjes. Mijn ouders hadden de oorlog overleefd en daarom moest het leven worden gevierd, vonden ze. Ze lieten geen kans onbenut, het was bijna dwangmatig. Al zat er natuurlijk ook een andere kant aan dat verhaal."

In 'Oorlog is erfelijk' vertel je over die andere kant.

Waarom vond je het belangrijk om mee te werken?

"Omdat het weer overal oorlog is en dat moet stoppen. Laatst zag ik op het nieuws een item over een meisje uit Oekraïne dat met een groepje kinderen op de Veluwe was. Verbaasd zei ze: 'Hé, ik hoor vogels fluiten.' Normaal hoorde ze drones en leefde ze in angst. Zoiets blijft in mijn hoofd zitten. Duizenden kinderen op de wereld worden geconfronteerd met dood, geweld en oorlog; dat mag niet! Ik ben me daar door de geschiedenis van mijn ouders enorm van bewust."

Wat is hun geschiedenis?

"Mijn vader Meijer 'Max' van Praag was een bekende zanger, mijn moeder Sara 'Sari'

Hornemann was gymnastieklerares. Ze leerden elkaar in Amsterdam kennen bij een Joodse vereniging die zich ontfermde over arme kinderen in de Jodenbuurt. Ook zaten ze samen in een succesvol Joods amateurballetgezelschap. Om bij elkaar te kunnen blijven, besloten ze in april 1941 te trouwen. Joden mochten steeds minder en de Duitsers waren toen al mensen aan het wegvoeren. De trouwambtenaar probeerde hen te redde en zei: 'Ah, een Arisch echtpaar!' Zo hoefde hij geen 'J' in hun trouwboekje te zetten. Maar mijn vader antwoordde: 'Nee, we zijn Joods!' Tot twee keer toe. Hij begreep de opzet van de trouwambtenaar niet. Zo stom. Nu kwam er toch een 'J' in hun trouwboekje. Ik heb nog foto's van hun

'Als kind mocht ik niets'

bruiloft. Beide families waren daarbij aanwezig, wel zestig mensen. Meer dan de helft is vergast."

Hoe wisten je ouders te overleven?

"Ze konden onderduiken in Boskoop, waar opa Hornemann ooit slager was geweest. De nieuwe eigenaar – hun voormalige hulp met de geweldige achternaam Bontekoe – zat in het verzet. Toen steeds meer Joden een oproep kregen voor deportatie, heeft mijn opa Bontekoe benaderd. Die regelde onderduikadressen

voor mijn hele familie. Mijn ouders kwamen terecht op een bovenkamertje bij het gezin Ravehorst. Die mensen waren zo goed voor ze. Het weinige eten dat ze hadden, deelden ze. Op een dag stonden de Duitsers voor de deur. Hun zootje Gerrit kwam net de trap af met de lege borden van mijn ouders. Snel zette hij die bovenaan de trap terug en kwam naar beneden alsof er niets aan de hand was. Als de Duitsers die borden hadden gezien, hadden ze ongetwijfeld argwaan gekregen. Mijn ouders waren dat gezin zo dankbaar.”

Hoe uitte zich dat?

“We gingen ontzettend vaak naar Boskoop om al die mensen te bedanken, in mijn beleving elke zondag. We liepen dan ook altijd langs het huis waar mijn vaders ouders en zusje Hannie zaten ondergedoken. Zij werden verraden en vermoord. Mijn vader versteende dan helemaal. Ik heb hem later gevraagd waarom hij zichzelf dat telkens aandeed. Hij zei: ‘Ik kreeg het er benauwd van, maar als ik dan je broer Chiel en jou voor me uit zag huppelen, vergat ik alle ellende.’ Dat is iets wat alle Joodse kinderen van mijn generatie hadden. Wij moesten het goedmaken.” →

Profiel

Ze wordt emotioneel. “Ja, ik huil gauw. En nu ik ouder word, komen de tranen nog sneller. Dan vraag ik me af: hoe hebben ze kunnen doorleven? Ze hebben zoveel van het leven gemaakt. Zo knap. Op de dag van de bevrijding fietste mijn vader door Boskoop. Eindelijk kon hij naar buiten, wit als een vaatdoek. Iemand zei: ‘Je bent er weer!’ Ja, dacht hij: ik ben er weer, ik tel weer mee.’ Nou, dat heeft men geweten.”

Na de oorlog vierden je ouders het leven. Welke impact had die oorlog nog meer op hen?

“Mijn moeder had een groot schuldgevoel. Waarom had zij het wel overleefd en haar broer, die niet wilde onderduiken, niet? En waarom waren haar ouders er nog wel en die van haar man niet? Mijn vaders ouders en zus zijn direct na aankomst in Auschwitz vergast, nota bene op mijn moeders ver-

NAAM Margaretha (Marga) van Praag

GEBOREN Amsterdam, 14 september 1946

PRIVÉ Getrouwd met journalist Ben Haveman, ze hebben een zoon en drie kleinkinderen

OPLEIDING Toneelschool in Amsterdam (niet afgerond), cursus journalistiek

CARRIÈRE Begon in 1964 bij de Vara, waar ze productieassistent, redacteur en presentatrice was bij diverse programma's. In 1980 kwam ze als verslaggever bij het *Jeugdjournaal*, waarvan ze later presentator van werd. Van 1992 tot 2008 werkte ze bij het *NOS Journaal*. Daarna maakte ze interviews en portretten voor de commerciële televisiezender Het Gesprek. Over haar vader en oom schreef ze het boek *Jaap en Max: Het verhaal van de broers Van Praag*.

'Ik ontdekte dat ik niet de enige was die dit had meegemaakt'

jaardag: 19 november 1943. Ik vond die datum in een archief, maar dat heb ik haar nooit verteld. Ik wilde haar verjaardagen, die ze altijd groots vierde, niet verpesten. Mijn vader hielp altijd iedereen, want zij hadden hun leven te danken aan mensen die hen hadden geholpen. Hij bestierde platenzaken in Utrecht. Toen er crisis uitbrak, weigerde hij personeel te ontslaan. Uiteindelijk is het bedrijf failliet gegaan. Ikzelf probeer ook altijd iedereen te helpen die het moeilijk heeft. Daarnaast was er die angst. Ze waren altijd zo bang geweest om ontdekt te worden, dat is nooit overgegaan. Mijn moeder zei: ‘Ze hadden die Duitsers maar één straf moeten geven: eeuwige angst.’”

Hebben ze jou ook belast met die angst?

“Absoluut. Ik ben overbeschermd opgevoed. Als kind mocht ik niets, mijn ouders zagen overal gevaar. Ze praatten zo vaak over het onderduiken dat ik als kind in het donker zo bang was dat de Duitsers me zouden komen halen dat ik me alvast onder tafel verstopte. En ik werd altijd weggebracht en opgehaald. Altijd heb ik me ingezet voor mijn

ouders en rekening met hen gehouden. Ik wilde ze niet teleurstellen, wilde heel graag dat ze trots op me waren. Dat heb ik nu ook met mijn kind en kleinkinderen. Toen ik zelf moeder werd, vond ik dat heel ingewikkeld. Ik dacht: hoe moet ik dat doen? Via een Joodse vriendin kwam ik in een tweedegeratiepraatgroep terecht. Ik ontdekte dat ik niet de enige was die dit had meegemaakt en die zo was. Dat was fijn. En gezellig.”

Waarom vond je moeder worden ingewikkeld?

“Ik wilde die angst niet doorgeven aan onze zoon. Maar ik beschermde hem net zo erg als mijn ouders mij hadden beschermd. Als kind wilde hij een keer met de fiets naar een tennistoernooi. Het park lag langs een gevaarlijke weg, dus ik bestelde een taxi voor hem. Zijn school zei toen: ‘Doe niet zo gek, hij kan prima op de fiets.’ Mijn kleindochters wilde ik meenemen naar het verzetmuseum, maar mijn zoon verbood dat. ‘Hier stopt het’, zei hij. ‘Je gaat mijn kinderen er niet mee belasten.’ Hij had gelijk.”

► OORLOG IS ERFELIJK | DINSDAG | NPO 2 | BNNVARA | 19.50